

НОВЫЯ ГАРЫЗОНТЫ ФРАЗЕАЛОГІІ:
пра кнігу Мікалая Даніловіча, Таццяны Фундатар, Ірыны Цівунчык
“Праблемы супастаўляльнай фразеалогіі”
(Гродна: ЮрСаПрынт, 2013; 133 с.)

Сучаснае мовазнаўства з’яўляецца разгалінаванай сістэмай ведаў пра аб’ектыўныя законы моўнай рэчаіснасці ў самых розных яе аспектах – эвалюцыйна-дынамічным, сістэмна-структурным, функцыянальным і інш. Адным з важных кампанентаў лінгвістычнай тэорыі выступае навука, якая вывучае фразеалагічны склад мовы ў яго сучасным стане і гістарычным развіцці. Сістэматычнае вывучэнне беларускай фразеалогіі пачалося ў 1960-я – 1970-я гг. у работах Ф.Янкоўскага, А.Аксамітава, Г.Базыленкі, І.Лепешава і інш. У апошнія дзесяцігоддзі ў Беларусі фразеалагічныя даследаванні развіваюцца надзвычай інтэнсіўна, быў апублікаваны шэраг манаграфій і вучэбна-метадычных дапаможнікаў, абаронены кандыдацкія і доктарскія дысертацыі Ю.Аляхновіч, С.Асабінай, І.Герасімчык, С.Голяк, М.Даніловіча, В.Касцючык, У.Коваля, В.Маршэўскай, А.Садоўскай, І.Хлусевіч, М.Юнаш, Л.Якшук і інш. Разам з тым, стан развітай мовы вымагае вывучанасці не толькі інтра-, але і экстрафразеалагічных праблем. Да асноўных з іх адносяцца: прынцыпы міжмоўнага супастаўляльнага аналізу фразеалагізмаў, фразеалагічныя ўніверсаліі, метадычныя асновы, мэты і задачы супастаўляльна-тыпалагічнага вывучэння фразеалогіі, тыпы міжмоўных фразеалагічных адпаведнасцей, пытанні фразеалагічнай эквівалентнасці, супастаўленне фразеалагічных груп і сістэм і інш. Навуковаму асэнсаванню названых і іншых праблем прысвечана новая кніга М.Даніловіча, Т.Фундатар і І.Цівунчык.

У XXI стагоддзі ў сувязі з узрастаннем цікавасці да вывучэння моўнай катэгарызацыі і канцэптуалізацыі свету ўсё большую тэарэтычную і практычную важнасць набывае даследаванне моў у супастаўляльным плане. Ёсць усе падставы канстатаваць факт утварэння новай галіны сучаснай беларускай лінгвістыкі – супастаўляльнай фразеалогіі. Задачи яго, з аднаго боку, паказаць самабытнасць і нацыянальную спецыфіку фразеасістэмы беларускай мовы, а з другога – выявіць агульнае ў функцыянаванні фразеалогіі як блізкароднасных, так і далёкіх па паходжанні моў. На сёння гэта надзвычай актуальна.

У рэцэнзуемай кнізе “Праблемы супастаўляльнай фразеалогіі”, якая заяўлена як дапаможнік для студэнтаў і магістрантаў, асвятляюцца агульныя праблемы супастаўляльна-тыпалагічнага вывучэння фразеалогіі,

супастаўляюцца асобныя адзінкі з фразеалагічных груп і фразеасістэм, праводзіцца супастаўляльны аналіз фразем беларускай і англійскай, беларускай і французскай моў.

У дапаможніку пяць раздзелаў: “Агульныя задачы параўнальна-тыпалагічнага вывучэння моў”, “Агульныя пытанні супастаўляльнай фразеалогіі”, “Супастаўленне фразеалагічных адзінак”, “Супастаўленне фразеалагічных сістэм”, Спіс выкарыстанай літаратуры – 98 пазіцый, у тым ліку і самыя новыя працы айчынных і замежных навукоўцаў. Як бачым, структура працы лагічна апраўданая. Аўтары ідуць ад агульных тэарэтычных пытанняў да прыватных, прыкладных момантаў.

Слушна вылучаюцца наступныя кірункі параўнальна-тыпалагічнага вывучэння фразеалогіі, якія грунтуюцца на агульнай параўнальнай тыпалогіі моў: параўнальна-гістарычная фразеалогія, арэальная фразеалогія, фразеалагічная тыпалогія, супастаўляльная фразеалогія (а ў яе межах канфрантацыйная фразеалогія). Прапанавая класіфікацыя навуковых напрамкаў падкажа тым, хто толькі пачынае вывучаць фразеалогію дзвюх ці больш моў у супастаўленні, як будаваць сваё далейшыя даследаванні.

Асобныя параграфы прысвечаны фразеалагічным універсаліям, прынцыпам міжмоўнага супастаўляльнага аналізу фразеалогіі, крыніцам супастаўляльнага вывучэння фразеалогіі, метадычным асновам супастаўляльнага вывучэння фразеалогіі, асноўным аспектам і мэтам супастаўляльнага вывучэння фразеалогіі.

Як вядома, пры супастаўленні фразеалагізмаў розных моў і вызначэнні фразеалагічнай эквівалентнасці ўвага ў першую чаргу звяртаецца на наступныя міжмоўныя фразеалагічныя суаднесенасці: фармальную, семантычную, голькасную. Яны праяўляюцца ў дыялектычным адзінстве. У дапаможніку для нагляднасці гэтыя суаднесенасці разглядаюцца паасобку.

Падрабязна ў працы раскрываецца праблема фразеалагічнай суаднесенасці – адна з цэнтральных у супастаўляльнай фразеалогіі. Кваліфікавана даводзіцца, што пры вывучэнні фразеалагічных адпаведнасцей неабходна мець на ўвазе тры паказчыкі: семантычны, структурна-граматычны і кампанентны. З улікам іх тут вылучаюцца і характарызуюцца пяць тыпаў міжмоўных фразеалагічных адносін: 1) фразеалагічныя эквіваленты; 2) фразеалагічныя аналагі; 3) безэквівалентныя фразеалагізмы; 4) фразеалагічныя амонімы; 5) фразеалагічныя паронімы.

Прафесар М. Даніловіч цалкам абгрунтавана сцвярджае, што міжмоўная эквівалентнасць фразеалагізмаў не з’яўляецца выпадковай з’явай. Фразеаўтваральная актыўнасць кампанентаў, сінтаксічная структура фразеалагізмаў, функцыянальна-стылявая прыналежнасць фразем, вобразная

аснова, характар фразеалагічнага значэння – вось асноўныя фактары, якія ўплываюць на ступень фразеалагічнай эквівалентнасці.

У дапаможніку рэкамендуецца праводзіць супастаўляльнае даследаванне фразеалагічных групавак моў па такіх кірунках, як супастаўленне семантыка-гараматычных разрадаў фразеалагізмаў, супастаўленне фразеаўтваральных мадэлей, супастаўленне фразеалагічных палёў. Тут даецца акрэсленне лексічна-фразеалагічнага, фразеалексічнага і фразеасемантычнага палёў.

Грунтоўныя тэрэтычныя выкладкі, аналіз класічнай і сучаснай навуковай літаратуры, актывізацыя фразеалагічнай тэрміналогіі падрыхтавалі чытачоў да ўспрыняцця канкрэтнага матэрыялу. З цікавасцю чытаем старонкі, прысвечаныя фразеасемантычнаму полю “фізічны стан чалавека” ў беларускай і французскай мовах (з дэталізацыяй семантыкі), міжмоўным беларуска-англійскім лексічным варыянтам фразеалагізмаў. Статыстычныя падлікі, прыведзеныя ў тэксце, у табліцах, адкрываюць сваю станоўчую ролю.

Такім чынам, перад намі грунтоўнае даследаванне, у якім сінтэзуюцца ранейшыя намаганні і адкрываюцца новыя гарызонты ў вывучэнні фразеалогіі. Яно будзе з цікавасцю ўспрынята філолагамі, стане арыенцірам для студэнтаў і магістрантаў, а таксама дапаможа складальнікам ідэаграфічных фразеалагічных слоўнікаў.

Н.Нямковіч, Д.Дзятко,
кандыдаты філалагічных навук